КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА
ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

11 клас
Варыянт 1

Заданне 1. Пазнайце слова па яго лексічным значэнні і вызначце яго родавую прыналежнасць. Адказы запішыце ў адпаведных слупках табліцы.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Узор:

Слова	Лексічнае значэнне	м. р. / ж. р.
запіс	*Пісьмовая перадача, змест чаго-н.; запісаныя на паперы думкі, заўвагі і пад.*	*м. р.*

Словы для даведкі: бездараж, брыль, гаць, рукапіс, цемрадзь, шынель.

Слова	Лексічнае значэнне	м. р. / ж. р.
	Артылерыйскі снарад, начынены круглымі кулямі, буйны шрот	
	Шматгадовая травяністая расліна з жоўтымі кветкамі, якая расце на балотах, берагах сажалак	
	Травастой; месца, дзе расце трава на сена; луг	
	Адзінка меры даўжыні, якая ўжывалася да ўвядзення метрычнай сістэмы мер	
	Лік, які складаецца з пэўнай колькасці роўных частак адзінкі	
	Шматгадовая травяністая расліна з буйнымі рассечанымі або складанымі лістамі, якая расце ў цяністых вільготных месцах	

Заданне 2. Слова можа мець адзін, два, тры і больш суфіксаў. Можа мець нулявы (матэрыяльна не выражаны) суфікс. А можа не мець суфіксаў зусім. Размяркуйце наступныя словы па асобных слупках табліцы. У кожным з прапанаваных слоў вызначце суфікс (суфіксы).

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Дуброва, аб’езд, абазвац, лаўлю, абоі, адразу, (паехаць) вечарам, буралом, вясенні, вазон, зноў, даўгагрывы.

Словы без суфікса	Словы з нулявым суфіксам	Словы з адным матэрыяльна выражаным суфіксам	Словы з двума матэрыяльна выражанымі суфіксамі

Заданне 3. Падбярыце да шасці з сямі слоў, пададзеных у табліцы, такія словы з наступнага абзаца, каб ад асноў кожнай пары можна было ўтварыць неаказіянальныя складаныя назоўнікі або прыметнікі (г. зн. яны павінны змяшчацца ў нарматыўных слоўніках літаратурнай мовы). Упішыце па шэсць падабраных і ўтвораных слоў у адпаведныя ячэйкі табліцы. Насупраць незапатрабаванага слова пастаўце ў другім і трэцім слупках прочырк.

Зямля, маскіраваць, пісаць, праходзіць, утварыць, час.

Заўвага: аснова слова з першага слупка павінна ў складаным слове ісці першай, а ў другім слупку ніводнае слова не павінна паўтарацца.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

Узор:

Кніга	*Друкаваць*	*кнігадрукаванне*

зямля		
ікона		
новы		
свет		
святло		
той		
чорны		

Заданне 4. Вывучэнне геаграфіі Беларусі ўключае ў сябе апісанне разнастайных прыродных кампанентаў і рэсурсаў. Раскрыйце дужкі і размясціце назвы геаграфічных паняццяў у адпаведных слупках табліцы.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

(азёрна)ледавіковая слаістая гліна
(вулканагенна)асадкавая тоўшча
(Заходне)Еўрапейская платформа
(каменна)вугальныя адклады
(мелка)водны марскі басейн
(геа)структурныя элементы

Злітнае напісанне	**Напісанне праз дэфіс**

Заданне 5. У заданні ўсе прыклады згрупаваны па пэўнай граматычнай прымеце. Але ў кожнай групе ёсць лішні прыклад. Знайдзіце і запішыце яго нумар у адпаведным слупку. Патлумачце свой выбар.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Узор:

Прыклады	**Трэцяе лішняе (нумар)**	**Тлумачэнне**
I. Від сувязі паміж словамі ў словазлучэнні: 1) вясёлыя канікулы; 2) вывучыць верш; 3) мая кніга.	2	1 і 3 – дапасаванне; 2 – кіраванне.

Ілюстрацыйны матэрыял	Трэцяе лішняе (нумар)	Тлумачэнне
I. Простыя і складаныя сказы: 1) Сяргей стаяў пад бярозамі і любаваўся гэтымі знаёмымі, але сёння чамусьці асабліва ўрачыстымі і светлымі мясцінамі і ўсміхаўся сам сабе (А. Вaraновіч). 2) У Карэліцкім раёне, што на Гродзеншчыне, геолагі знайшлі жалезную руду (М. Шыманскі). 3) Насустрач хмары паплылі, і стала ўраз цямней (А. Бачыла).		
II. Від складанага сказа: 1) Мне было сцюдзёна пасля хваробы, аднак я пайшоў, і хадзіў доўга, і на хваробу сваю забыўся (М. Гарэцкі). 2) Хоць не было спякоты, але так і вабіла пад засень дрэў, каб пасядзець там хвіліну-другую (У. Шахавец). 3) Я вярнуўся сюды, дзе праводзіла ў свет мяне маці, дзе я першую радасць і смутак маленства пазнаў (Р. Няхай).		
III. Від дадан ай часткі: 1) Каб перайсці цераз ручай, мне давялося зламаць на падпорку даволі тоўстую, але зусім сухую асінку (У. Караткевіч). 2) Параіўшыся, [Алесь] прыняў рашэнне, каб у капанні катлавана дапамог і тол (П. Броўка). 3) Кожны з нас прыпасае Радзімы куток, каб да старасці чэрпаць адтуль успаміны… (П. Панчанка).		
IV. Сінтаксічная функцыя злучальнага слова: 1) Я не ведаю, з чым зраўняецца радасць дотыку да зямлі (П. Макаль). 2) На тэрыторыі Беларусі пашыраны разьба па дрэве і разьба па косці, апошняя з якіх вядома з часоў позняга палеаліту (Я. Сахута). 3) На Беларусі існавала шмат спосабаў, магічных прыёмаў якімі карысталіся сяляне пры выбары месца пад хату (Л. Лыч).		

Заданне 6. Абапіраючыся на прыведзеныя ў левым слупку табліцы дзеясловы, складзіце шэсць фразеалагізмаў. Для гэтага выкарыстайце прапанаваныя ў наступным абзацы словы, ужываючы іх у форме патрэбнага склону і ліку. Запішыце складзеныя фразеалагізмы ў правым слупку насупраць адпаведных ім значэнняў.

Словы-кампаненты для складання фразеалагізмаў: *агульны, голас, да, з, ікона, на, назоўнік, палец, паміж, пан, пераплёт, у, хоць, чужы.*

Заўвага: адзін з дзеясловаў павінен быць ужыты не ў форме інфінітыва.

*Максімальная колькасць балаў – **6**.*

захварэць	‘пачаць весці сябе высакамерна, фанабэрыста, выяўляючы нечаканыя звычкі, імкненне да раскошы і пад.’	
трапляць	‘аказвацца ў цяжкім, небяспечным ці непрыемным становішчы’	
пісаць	‘хто-н. вельмі добры ва ўсіх адносінах’	
прапускаць	‘знарок не звяртаць увагі на што-н., не надаваць значэння чаму-н.’	
прыводзіць	‘ліквідуючы адрозненні, ураўноўваць што-н. у якіх-н. адносінах’	
спяваць	‘не маючы ўласных перакананняў, выконваць чужую волю, паўтараючы раней сказанае іншымі’	

Заданне 7. Перакладзіце тэкст на беларускую мову.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Вошел молодой человек лет двадцати пяти, блещущий здоровьем, с смеющимися щеками, губами и глазами. Зависть брала смотреть на него. Он был причесан и одет безукоризненно, ослеплял свежестью лица, белья, перчаток и фрака. По жилету лежала изящная цепочка, с множеством мельчайших брелоков. Он вынул тончайший батистовый платок, вдохнул ароматы Востока, потом небрежно провел им по лицу, по глянцевитой шляпе и обмакнул лакированные сапоги. *(По И. Гончарову.)*

Заданне 8. Уважліва прачытайце прапанаваны ўрывак з твора Янкі Купалы “Магіла льва” і пагадзіцеся ці не пагадзіцеся з прапанаванымі сцверджаннямі, паставіўшы + (“плюс”) у адпаведным слупку.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Абведзен быў высокім мурам
Палац, як той астрог, кругом.
Сталетні ліпы ўкруг панура
Стагналі ночаю і днём.

Баярын тамка жыў багаты,
Яшчэ лятамі малады,
Да сваявольства быў заўзяты,
Па-свойму час губляў з нуды.

Усюды броіў самазбродам,
Тварыў закон свой і свой суд
Над абнядоленым народам,
Што збыць не меў сіл сваіх пут.

№ п.п.	Сцверджанні	Так	Не
1	Гэта ўзор сентыменталізму		
2	Гэта твор у межах напрамку барока		
3	Паэма напісана 4-стопным харэем		
4	Паэма напісана 5-стопным ямбам		
5	Ва ўрыўку ёсць парушэнні вершаванага памеру (стопы, якія не маюць націску)		
6	У фрагменце выкарыстаны толькі мужчынскія рыфмы		
7	У фрагменце выкарыстаны толькі жаночыя рыфмы		
8	У фрагменце адсутнічае рыфмоўка		
9	Асаблівасцю гэтага ўрыўка з’яўляецца выкарыстанне анафары		
10	У апошняй страфе ўрыўка выкарыстаны эпітэт		
11	Сярод іншых сродкаў мастацкай выразнасці аўтар выкарыстаў параўнанне		
12	Стары баярын жыў у сваім прыгожым палацы, абсаджаным стагадовымі ліпамі		

Заданне 9. Пазнайце пісьменнікаў на партрэтах і падпішыце іх, з пераліку твораў выберыце тыя, якія належаць канкрэтна гэтаму пісьменніку або не належаць нікому з прадстаўленых тут пісьменнікаў. Упішыце нумары твораў у адпаведныя ячэйкі.

*Максімальная колькасць балаў – **6.***

Пералік твораў:

1. “Memento mori”
2. “Над брацкай магілай”
3. “Непаўторная вясна”
4. “Подых навальніцы”
5. “Загадка”
6. “На пыльнай дарозе”
7. “Трохі пра вечнае”
8. “Мая Бесядзь”
9. “Людзі на балоце”

Гэта ______________________________

Ён аўтар наступных твораў: __________

Гэта ______________________________

Ён аўтар наступных твораў: __________

Гэта _____________________________

Ён аўтар наступных твораў: __________

?

Гэтыя творы не належаць ніводнаму з прадстаўленых на партрэтах пісьменнікаў: _______________________

Заданне 10. У 2024 годзе мінула 85 гадоў з таго дня, як была надрукавана адна з найлепшых беларускіх камедый, у якой супрацьпастаўлена разумная праўда і хлуслівая сіла. Сутнасць гэтай сілы аўтар выразіў трапным выразам – “свінтус грандыёзус”. Пісьменнік вядомы як стваральнік не толькі драматургічных твораў, але і баек, фельетонаў. Здагадайцеся, пра які твор ідзе размова і хто яго аўтар.

Уявіце сабе, што вы прымаеце ўдзел у стварэнні трэйлера да фільма па гэтай камедыі. Ваша задача – адабраць тры найбольш яркія эпізоды (павінны быць у тэксце твора), якія будуць уключаны ў трэйлер, патлумачыць свой выбар і напісаць закадравы тэкст (да 200 слоў). У тэксце неабходна прадставіць асноўных герояў, расказаць, пра што фільм, але пры гэтым захаваць інтрыгу. Памятайце, што тэкст пажадана звязаць з выбранымі эпізодамі.

Для даведкі: *трэйлер – кароткі відэаролік, які складаецца з найбольш відовішчных фрагментаў фільма і выкарыстоўваецца для анонсу або рэкламы.*

Максімальная колькасць балаў – ***6****.*

Фільм будзе здымацца па п’есе “______________”, якую напісаў ________________

Апісанне эпізоду	Тлумачэнне выбару

Закадравы тэкст

____

____